Kıbrıs Türkçesi İle Macarca'nın İncileri: Atasözlerimiz ve Deyimlerimize Dair

Edit TASNADI

Milliyet kavramının yaygınlaştığı 19. yüzyılda atasözleri ulusal kültürün parçası olarak nitelendiriliyor; her milletin kendine özgü bir atasözleri hazinesine sahip olduğu ve bu özlü sözlerde her milletin karakter ve niteliklerinin yansıtıldığı düşünülüyordu. Bu nedenle atasözlerinin nereden kaynaklandığına yönelik araştırmalar yeni bir hız kazandı. Karşılaştırmalı çalışmalar ve büyük sayıda yayımlanan derlemeler, birbirlerinden uzak halk ve medeniyetlerde bile bir sürü paralelliklere ışık tuttu. Atasözlerinde insanoğlunun ortak amaç, istek veya korkularının, toplumsal ve bireysel tecrübelerinin ifadesini bulduğunu düşünürsek, bu olguyu doğal saymalıyız. Bununla beraber, benzer doğa koşulları altında ya da benzer toplumsal ilişkiler arasında yaşayan, aynı kökten gelen akraba halkarının deneyimlerini dile getirişte; farklı iklim ve coğrafyada yaşayan, başka ırktan olan halklarda görüldüğünden daha fazla benzerliğe rastlamamız da doğaldır.

Kıbrıs Türkleri ile Macarlar'ın atasözlerine bakarsak, tam ortaklık gösteren atasözleri gibi, kısmi değişiklikler gösterenleri, ayrıca aynı yargıyı başka türlü ifade edenleri de görmek mümkündür.

Belki de en büyük ölçüde uluslararası tür olarak niteleyebiliriz atasözlerindeki paralelizme, bir yandan Tevrat, İncil, Kuran gibi ortak kaynaklar neden gösterilebilir; fakat Türk ve Macar gibi kardeş halkları söz konusu ise benzerlikler ortak geçmişten de kaynaklanabilir. Örnegin bütün dünyada 'atlı halk' olarak bilinen her iki halkın ağzında çok büyük sayıda atla ilgili atasözünün doğmuş olduğundan daha doğal şey olamaz.

Atasözlerimizi incelediğimiz zaman üç bilimin ortak bölgelerini gezmekteyiz. Halkbilimi, atasözlere dayanarak halkların dünya bakışını anlamakta bize ipucu verir. Dilbilimi yardımıyla diğerleri arasında tümce türlerine ve tümce biçimlerine göre atasözlerin tahlilini yapabiliriz. Ayrıca atasözleri, yalnız genel geçerliliğe sahip içerikleriyle değil, ifade şekilleri sayesinde kalıcı olduğundan, birer inci tanesi olan atasözleri edebiyat yönüyle (kafiye, iç kafiye, alliterayson; mecâz, istiâre, kinâye, tezad, hüsnütalil, seci, v.s.) de değerlendirilmeli.

Son olarak Macar dilinin en eski Türk alıntı kelimelerinden biri olan szó (okunuşu so, anlamı ise sözcük) kelimesinin Kâsgarlı Mahmut'un atasözü için kullandığı sav kelimesi ile aynı kökten geldiğini hatırlatmak, ayrıca Macaristan'da Türkler hakkında söylenen atasözlerinden örnekler vermek arzusundayız.